

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол засідання кафедри

«31» серпня 2021 року №1

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП1 ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма «Історія», «Середня освіта. Історія» _____

Освітній ступінь _____ «Бакалавр» _____

спеціальність _____ 032 «Історія та археологія», _____

_____ 014.03 «Середня освіта. Історія» _____

факультет _____ Історичний _____

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма курсу «Давня та середньовічна історія України» для студентів освітньо-професійної програми «Історія» та «Середня освіта. Історія», I курсу ОС «Бакалавр»

Спеціальності_032 Історія та археологія, 014.03 Середня освіта. Історія

Розробник: доцент кафедри історії та археології, к.і.н. Арабаджи С.С.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8	Галузь знань <u>01 Освіта</u> <u>03 Гуманітарні науки</u>	Нормативна	
Модулів – 4	Спеціальність 014 Середня освіта Спеціалізація 014.03 «Середня освіта. Історія» 032 «Історія та археологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5		1-й	1 -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		1,2-й	1,2-й
Загальна кількість годин - 240		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітній рівень: Бакалавр	28 + 28 год.	10 + 10
		Практичні, семінарські	
		20 + 20 год.	6 + 6
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		год. 72 + 72	104 + 104
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: екзамен			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 96/144

для заочної форми навчання – 32/208

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення «Давньої та середньовічної історії України» – засвоєння студентами системи теоретичних знань щодо особливостей історичного процесу в українських землях у період від первісного суспільства до ранньомодерного часу, щодо джерельної бази та історіографії історії України зазначеного часу.

Завдання:

- розвиток історичного мислення, наукового світогляду студентів на основі вивчення давньої та середньовічної історії України;
- виховання у студентів на матеріалах давньої та середньовічної історії України почуття національної гідності;
- формування вмінь та навичок самостійної роботи з науковою літературою та джерелами, сприяння поглибленому вивченню історії різних народів, що проживали на території сучасної української держави;
- формування у студентів навичок пошуково-творчої роботи, вміння диференціювати, аналізувати, структурувати та узагальнювати зібраний матеріал.

Місце навчальної дисципліни – нормативна з циклу дисциплін професійної підготовки.

Передумови для вивчення дисципліни – студенти мають базові знання з давньої та середньовічної історії України, володіють на базовому рівні термінологією.

Результати навчання – студенти володіють компетентностями для подальшої професійної діяльності та навчання за освітньою програмою, орієнтуються в давній та середньовічній історії України, самостійно планують роботу над вивченням наукової проблеми, застосовують відповідні принципи та методи досліджень. У студентів на достатньому рівні сформовані компетентності для написання курсових робіт з історії України відповідного періоду.

Перелік компетентностей

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері історичних знань, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій та спеціальних наукових методів отримання інформації з різних видів джерел та історіографії з історії України.
Загальні компетентності	КЗ-2. Здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел. КЗ-3. Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; спілкуватися рідною та іноземною мовами усно та письмово. КЗ-4. Здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж життя. КЗ-5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Аналізувати, узагальнювати, пояснювати факти, формулювати теоретичні поняття, положення, концепції.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	КП-1. Володіти базовими загальними знаннями з історії, а саме: знати історичні події та хронологію давньої та середньовічної історії України. КП-2. Знати понятійний апарат історичної науки, теоретичні засади та основні пізнавальні підходи і методи, провідні напрями сучасної історичної науки. КП-3. Розуміти, здобувати, критично аналізувати та використовувати базову історичну інформацію. КП-5. Володіти спеціальними знаннями з хронології та історико-історіографічної інтерпретації проблем вітчизняної історії. КП-7. Здатність пояснювати причини і наслідки історичних подій, основні тенденції розвитку міжнародних відносин, пов'язаних із геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища.

	<p>КП-8. Здатність критично аналізувати, порівнювати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність.</p> <p>КП-9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (електронних, письмових, архівних та усних) згідно з професійними завданням, передусім, формуючи цю інформацію в обґрунтовану розповідь чи пояснення.</p>
<p>Результати навчання</p>	<p>РН 2. Знання фактичного матеріалу за фахом, базовими поняттями історії як науки та навчального предмету, основних наукових підходів, принципів та методів дослідження, термінів і понять, явищ і процесів, що складають наукові підвалини історії.</p> <p>РН 3. Знання української культури для розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійно-педагогічній і соціальній діяльності.</p> <p>РН 5. Володіння фактичними знаннями про історію людства (включаючи певні знання про сучасність): базовими загальними знаннями про головні історичні події давньої та середньовічної історії України, історичний простір, світову хронологію, історичних особистостей.</p> <p>РН 6. Знання основних історичних теорій, наукових підходів, принципів та методів дослідження, термінів і понять, явищ і процесів.</p> <p>ПР 9. Вміти презентувати результати власної професійної діяльності, обираючи найбільш ефективні засоби самопрезентації;</p> <p>ПР 10. Вміння збирати та інтерпретувати історичну інформацію на основі документальних джерел, описувати з використанням спеціальних термінів певну історичну проблему та робити зважені висновки.</p> <p>ПР 11. Вміння обирати методи та засоби (в тому числі інноваційні) для підготовки до семінарів, виконання самостійних робіт, написання індивідуальних науково-дослідних завдань, курсової роботи,</p> <p>ПР 12. Вміння формулювати тексти та короткі описи, створювати презентації на основі сучасної (оновленої) історичної інформації, яка може бути використана, наприклад, у викладанні.</p> <p>ПР 16. Вміти постійно працювати над власним професійним вдосконаленням</p>

3. Програма навчальної дисципліни

I семестр

Змістовий модуль 1. Первісне суспільство і перші державні утворення на території України.

Тема 1. Вступ до курсу. Формування української території, її історичне ядро. Походження назви «Україна».

Тема 2. Витоки цивілізації на теренах України.

Тема 3. Кочовики та землероби на теренах України I тис. до н.е. – I третина I тис. н.е.

Тема 4. Давньогрецькі міста-держави на території Південної України.

Тема 5. Українські землі у період раннього середньовіччя.

Змістовий модуль 2. Становлення Київської держави

Тема 1. Проблема походження державності у східних слов'ян.

Тема 2. Становлення Київської держави (IX – X ст.).

Тема 3. Релігійні вірування. Хрещення Русі.

Тема 4. Піднесення Давньоруської держави (кінець X – перша третина XII ст.).

Змістовий модуль 3. Політична роздробленість Русі. Галицько-Волинське князівство.

Тема 1. Причини роздробленості Русі. Русь у період роздробленості (30-і рр. XII – 40-і рр. XIII ст.).

Тема 2. Монгольська навала.

Тема 3. Галицько-Волинська держава (кінець XII – перша половина XIV ст.).

II семестр

Змістовий модуль 4. Литовсько-польсько-кримський період української історії (1340 – 1569 рр.).

Тема 1. Експансія іноземних держав в українських землях у XIV ст.

Тема 2. Землі Русі-України під владою іноземних держав (XV – перша половина XVI ст.).

Тема 3. Українські землі у державній системі ВКЛ та Королівства Польського.

Тема 4. Проблеми соціально-економічного розвитку українських земель у XV – I пол. XVI ст.

Тема 5. Українське козацтво на початку своєї історії (середина XV – I пол. XVI ст.).

Тема 6. Кримський ханат у пізньосередньовічній історії України.

Змістовий модуль 5. Українські землі під владою Речі Посполитої (1569 – 1647 рр.).

Тема 1. Утворення Речі Посполитої і наслідки для України.

Тема 2. Релігійне життя та конфесійні відносини в Україні-Русі.

Тема 3. Соціально-економічний розвиток України-Русі під владою Королівства Польського.

Тема 4. Козацькі війни 90-х років XVI ст. Військово-політична діяльність українського козацтва в I чверті XVII ст.

Тема 5. Суспільно-політичні процеси та релігійне життя в першій пол. XVII ст.

Тема 6. Загострення соціально-економічних суперечностей на українських землях. Козацькі повстання 20-30-х рр. XVII ст.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Перші державні утворення на території України.												
Тема 1. Вступ до курсу. Формування української території, її історичне ядро. Походження назви «Україна».	6	2				4	8	2				6
Тема 2. Витоки цивілізації на теренах України.	7	2				5	7					7
Тема 3. Кочовики та землероби на теренах України I тис. до н.е. – I третина I тис. н.е.	12	4	4			4	9	2				7
Тема 4. Давньогрецькі міста-держави на території Південної України	7	-	2			5	9		2			7
Тема 5. Українські землі у період раннього середньовіччя	8	2	2			4	7					7
Разом за змістовим модулем 1	40	10	8			22	40	4	2			34
Змістовий модуль 2. Становлення Київської держави.												
Тема 1. Проблема походження державності у східних слов'ян.	9	2				7	9					9
Тема 2. Становлення Київської держави (IX – X ст.).	12	4	4			4	13	2	2			9
Тема 3. Релігійні вірування. Хрещення Русі.	8	2				6	9					9
Тема 4. Піднесення Давньоруської держави (кінець X – перша третина XII ст.).	11	2				9	9					9
Разом за змістовим модулем 2	40	10	4			26	40	2	2			36
Змістовий модуль 3. Політична роздробленість Русі. Галицько-Волинське князівство.												
Тема 1. Причини роздробленості Русі. Русь у період роздробленості (30-і рр. XII – 40-і рр. XIII ст.).	14	2	4			8	15	2	2			11

Тема 2. Монгольська навала.	10	2				8	12					12
Тема 3. Галицько-Волинська держава (кінець XII – перша половина XIV ст.).	16	4	4			8	13	2				11
Разом за змістовим модулем 3.	40	8	8			24	40	4	2			34
Змістовий модуль 4. Литовсько-польсько-кримський період української історії (1340 – 1569 рр.).												
Тема 1. Експансія іноземних держав в українських землях у XIV ст.	10	2	2			6	10	2				9
Тема 2. Українські землі під владою іноземних держав (XV – перша половина XVI ст.).	9	4				5	10					9
Тема 3. Українські землі у державній системі ВКЛ та Королівства Польського. Формування шляхетського стану.	12	2	4			6	10	2				7
Тема 4. Проблеми соціально-економічного розвитку українських земель у XV – I пол. XVI ст.	12	2	4			6	10		2			9
Тема 5. Українське козацтво на початку своєї історії (середина XV – I пол. XVI ст.).	9	2	2			5	10		2			9
Тема 6. Кримський ханат у пізньосередньовічній та ранньомодерній історії України.	8	2				6	10					9
Разом за змістовим модулем 4.	60	14	12			34	60	4	4			52

Змістовий модуль 5. Українські землі під владою Речі Посполитої (1569 – 1647 рр.).										
Тема 1. Утворення Речі Посполитої і наслідки для України	9	4				7	8	2		9
Тема 2. Релігійне життя та конфесійні відносини в Україні-Русі.	9	4				7	10	2		7
Тема 3. Соціально-економічний розвиток України- Русі під владою Речі Посполитої.	9	2				7	10			9
Тема 4. Козацькі війни 90-х років XVI ст. Військово-політична діяльність українського козацтва в I чверті XVII ст.	11	2				6	12		2	9
Тема 5. Суспільно-політичні процеси та релігійне життя в першій пол. XVII ст.	11	2	4			6	10	2		9
Тема 6. Загострення соціально-економічних суперечностей на українських землях. Козацькі повстання 20-30-х рр. XVII ст.	11	-	4			7	10			9
Разом за змістовим модулем 5.	60	12	8			40	60	6	2	52
Усього годин	240	56	40			144	240	20	12	208

5. Перелік тем і зміст практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин	Результат навчання (РН) за ОП
1	Скіфи в історії України.	Розглянути питання походження скіфів в історіографії, проаналізувати їх матеріальну культуру та побут. Дослідити особливості військової організації та мистецтва скіфів. Закріпити навчальний матеріалу через інтерактивну командну гру «Скіфи в історії України».	4	РН 2, РН 6, ПР 9, ПР 10, ПР 11
2	Давньогрецькі міста-держави на території Південної України.	Вивчити періодизацію розвитку давньогрецьких міст-держави на території Південної України. Проаналізувати причини колонізації та її наслідки.	2	РН 2, РН 6, ПР 10, ПР 11

		Визначити соціальну структуру та етнічний склад населення грецьких колоній. Охарактеризувати соціально-економічний розвиток давньогрецьких полісів на території України.		
3	Слов'янське населення на українських землях доби раннього середньовіччя	Охарактеризувати писемні джерела з теми та теорії походження слов'ян в історичній літературі. Дослідити особливості господарського розвитку та суспільного устрою представників черняхівської, київської, пеньківської та празької археологічних культур, а також слов'янських племінних союзів на українських теренах.	2	РН 2, РН 3, РН 6, ПР 10, ПР 11
4	Утворення та розвиток державності на Русі.	Розглянути утворення Київської держави. Охарактеризувати внутрішню та зовнішню політику князів наприкінці IX – у X ст. Проаналізувати причини прийняття християнства та його наслідки. Охарактеризувати соціально-економічний розвиток Русі у X-XII ст. Закріпити навчальний матеріал через проведення інтерактивної командної гри «Соціальна структура давньоруського суспільства».	4	РН 2, РН 3, РН 6, ПР 10, ПР 11
5	Русь у період політичної роздробленості (30-і рр. XII – 40-і рр. XIII ст.).	Проаналізувати причини політичної роздробленості на Русі. Охарактеризувати особливості політичного розвитку Київської землі, Чернігівського та Переяславського князівств. Розглянути суспільно-економічні відносини. Охарактеризувати монгольську навалу на Русь та її основні наслідки.	2	РН 2, РН 6, ПР 10, ПР 11
6	Галицько-Волинська держава (кінець XII – перша половина XIV ст.).	Розглянути розвиток Волинської та Галицької земель до середини XII ст. Охарактеризувати утворення Галицько-Волинського князівства та основні етапи його розвитку. Проаналізувати внутрішнє та міжнародне становище Галицько-Волинської держави у другій половині XIII – на початку XIV ст., а також причини ослаблення та її розпад.	4	РН 2, РН 6, ПР 10, ПР 11

7	Політичне становище українських земель у XIV ст.	Проаналізувати утвердження влади Великого князя Литовського на землях Русі-України у XIV ст. Охарактеризувати розвиток та політичне становище удільних князівств на українських землях у XIV ст. Розглянути політику Королівства Польського щодо українських земель. Визначити причини підписання Кревської унії та її наслідки для українських земель.	2	РН 2, РН 6, ПР 10, ПР 11
8	Шляхта у суспільно-політичному житті українських земель XV – першої половини XVI ст.	Проаналізувати походження української шляхти, а також правовий статус привілейованих груп у литовсько-руському законодавстві. Охарактеризувати формування шляхетського землеволодіння та економічне становище шляхти. Описати походження та суспільний статус українських аристократичних родів. Визначити роль українських княжих родів у військово-політичному розвитку ВКЛ.	4	РН 2, РН 6, ПР 9, ПР 10, ПР 11, ПР 12.
9	Соціально-економічне та правове становище українських земель у складі Великого князівства Литовського та Королівства Польського	Розглянути етнічний склад та соціальну структуру населення українських земель у складі ВКЛ та КП. Охарактеризувати розвиток сільського господарства, промислів, ремесел та торгівлі. Проаналізувати розвиток міст та міського життя, а також вплив магдебурзького права на цей розвиток. Визначити причини зростання феодального землеволодіння та шлях переходу до панщинно-фільваркового господарства. Охарактеризувати Литовські статuti та їх вплив на суспільні процеси в українських землях.	4	РН 2, РН 6, ПР 9, ПР 10, ПР 11, ПР 12.
10	Виникнення та розвиток українського козацтва (середина XV – початок XVII ст.).	Проаналізувати причини становлення соціального феномену козацтва на українських землях. Описати військову та господарсько-промислову діяльність козаків. Охарактеризувати виникнення та устрій Запорозької Січі. Визначити причини утворення	4	РН 2, РН 6, ПР 10, ПР 11

		реєстрового козацтва та особливості його початкового розвитку.		
11	Релігійне життя на землях Русі-України в XVI – першій половині XVII ст.	Охарактеризувати стан релігійного життя на землях Русі-України в XVI – першій половині XVII ст. Описати діяльність православних братств та католицьких орденів на землях та їх вплив на розвиток освіти та культури. Визначити передумови та наслідки підписання Берестейської унії.	4	РН 2, РН 3, РН 6, ПР 9, ПР 10, ПР 11
12	Козацько-селянські повстання кінця XVI – 30-х рр. XVII ст.	Проаналізувати причини козацько-селянських повстань кінця XVI – 30-х рр. XVII ст. їх результати та наслідки. Визначити історичне значення українського козацтва.	4	РН 2, РН 3, РН 6, ПР 9, ПР 10, ПР 11
Разом:			40	

Семінарське заняття 1.

Тема: Скіфи в історії України.

1. Постановка проблеми
2. Проблема походження скіфів
3. Господарська діяльність скіфів
4. Матеріальна культура та побут скіфів
5. Військове мистецтво скіфів.
6. Висновки з теми

Додаткове закріплення навчального матеріалу відбувається через проведення інтерактивної командної гри «Скіфи в історії України»

Семінарське заняття 2.

Тема: Давньогрецькі міста-держави на території Південної України.

1. Постановка проблеми. Писемні та археологічні джерела з теми.
2. Проблема утворення грецьких колоній в українських землях.
3. Соціальна структура та етнічний склад грецьких колоній.
4. Соціально-економічний розвиток давньогрецьких полісів на території України.
5. Висновки з теми.

Семінарське заняття 3.

Тема: Слов'янське населення на українських землях античної доби та раннього середньовіччя

1. Постановка проблеми. Писемні джерела з теми.
2. Проблема походження слов'ян в історичній літературі.
3. Слов'яни у другій чверті I тис. н.е.: черняхівська та київська археологічні культури.
4. Анти та склавини в українській історії.
5. Слов'янські племінні союзи.
6. Господарський розвиток та суспільний устрій слов'янських племен.

Семінарське заняття 4.

Тема: Утворення та розвиток державності на Русі.

1. Постановка проблеми.
2. Утворення Київської держави.
3. Внутрішня та зовнішня політика князя Володимира Великого.
4. Внутрішня та зовнішня політика князя Ярослава Мудрого.

5. Утвердження християнства на Русі: міфи та реальність.
6. Соціально-економічний розвиток Русі у X-XII ст.
7. Висновки з теми.

Додаткове закріплення навчального матеріалу відбувається через проведення інтерактивної командної гри «Соціальна структура давньоруського суспільства».

Семінарське заняття 5.

Тема: Русь у період політичної роздробленості (30-і рр. XII – 40-і рр. XIII ст.).

1. Причини політичної роздробленості на Русі.
2. Особливості політичного розвитку Русі (середина XII – перша третина XIII ст.).
 - А) Розвиток Київської землі;
 - Б) Політичний розвиток Чернігівського князівства. Суперництво чернігівських та володимиро-суздальських князів за володіння Києвом
 - В) Розвиток Переяславського князівства
3. Суспільно-економічні відносини.
4. Монгольська навала на Русь та її наслідки.
5. Висновки з теми.

Семінарське заняття 6.

Тема: Галицько-Волинська держава (кінець XII – перша половина XIV ст.).

1. Розвиток Волинської та Галицької земель до середини XII ст.
2. Утворення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславович (1170-1205 рр.)
3. Галицьке та Волинське князівства у першій третині XIII ст.
4. Відновлення Галицько-Волинського князівства, його боротьба проти зовнішніх ворогів наприкінці 30-х – у 50-ті рр. XIII ст.
5. Внутрішнє та міжнародне становище Галицько-Волинської держави у другій половині XIII – на початку XIV ст.
6. Ослаблення та розпад Галицько-Волинської держави.
7. Висновки з теми

Семінарське заняття 7.

Тема: Політичне становище українських земель у XIV ст.

1. Постановка проблеми
2. Утвердження влади Великого князя Литовського в землях Русі-України у XIV ст.
3. Удільні князівства на українських землях у XIV ст. (київський князь Володимир Ольгердович, князь Дмитро Корибут, князі Коріятовичі)
4. Політика королівства Польського щодо українських земель
5. Кревська унія та її наслідки для українських земель.
6. Висновки з теми.

Семінарське заняття 8.

Тема: Соціально-економічне та правове становище українських земель у складі Великого князівства Литовського та Королівства Польського

1. Постановка проблеми.
2. Соціальні групи та стани.
3. Етнічна палітра населення українських земель у складі ВКЛ та КП.
4. Розвиток сільського господарства та промислів.
5. Ремесла та торгівля.
6. Міста та міське життя. Магдебурзьке право.
7. Зростання феодального землеволодіння. Перехід до панщинно-фільваркового господарства.
8. Литовські статuti та їх вплив на суспільні процеси в українських землях.
9. Висновки з теми.

Семінарське заняття 9.

Тема: Шляхта у суспільно-політичному житті українських земель XV – першої половини XVI ст.

1. Постановка проблеми
2. Походження української шляхти. Правовий статус привілейованих груп у литовсько-руському законодавстві.
3. Формування шляхетського землеволодіння. Економічне становище шляхти.
4. Українські аристократичні роди, їх походження та суспільних статус.
 - князі Острозькі;
 - князі Вишневецькі;
 - князі Глинські.
5. Роль українських княжих родів у військово-політичному розвитку ВКЛ.
6. Висновки з теми.

Семінарське заняття 10.

Тема: Виникнення та розвиток українського козацтва (середина XV – початок XVII ст.).

1. Постановка проблеми. Характеристика джерел та літератури.
2. Становлення соціального феномену козацтва на українських землях.
3. Військова та господарсько-промислова діяльність козаків.
4. Виникнення та устрій Запорозької Січі.
5. Утворення реєстрового козацтва: причини і початковий розвиток. Реєстрове козацтво у першій половині XVII ст.
6. Висновки з теми

Семінарське заняття 11.

Тема: Релігійне життя на землях Русі-України в XVI – першій половині XVII ст.

1. Постановка проблеми
2. Діяльність православних братств та католицьких орденів на землях Русі-України.
3. Передумови підписання Берестейської унії.
4. Берестейський собор 1596 р. Проголошення церковної унії.
5. Полемісти у міжконфесійному протистоянні. Іван Вишенський.
6. Боротьба за легалізацію православної церкви. Відновлення православної ієрархії. Єлисей Плетенецький. Іов Борецький.
7. Митрополит Петро Могила. Статті для заспокоєння руського народу.
8. Іудеї та протестанти в українському суспільстві.
9. Висновки з теми.

Семінарське заняття 12.

Тема: Козацько-селянські повстання кінця XVI – 30-х рр. XVII ст.

1. Опис України Гійома Левассера де Боплана як джерело з історії Запорозького козацтва першої половини XVII ст.
2. Козацько-селянське повстання під керівництвом Криштофа Косинського.
3. Козацько-селянське повстання під керівництвом Северина Наливайка, Григорія Лободи, Матвія Шаули.
4. Козацько-селянське повстання під керівництвом Марка Жмайла. Куруківська угода.
5. Козацько-селянське повстання під керівництвом Тараса Федоровича (Трясила). Переяславська угода 1630 р.
6. Будівництво Коцацької фортеці як запобіжний засіб у боротьбі Речі Посполитої із Запорозькою Січчю.
7. Висновки з теми. Загальна характеристика козацько-селянських повстань 20-х – 30-х рр. XVII ст.

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
1.	Вступ до курсу. Формування української території, її історичне ядро. Походження назви «Україна».	4	6
2.	Витоки цивілізації на теренах України.	5	7
3.	Кочовики та землероби на теренах України I тис. до н.е. – I третина I тис. н.е.	4	7
4.	Давньогрецькі міста-держави на території Південної України.	5	7
5.	Українські землі у період раннього середньовіччя.	4	7
6.	Проблема походження державності у східних слов'ян.	7	9
7.	Становлення Київської держави (IX – X ст.).	4	9
8.	Релігійні вірування. Хрещення Русі.	6	9
9.	Піднесення Давньоруської держави (кінець X – перша третина XII ст.).	9	9
10.	Причини роздробленості Русі. Русь у період роздробленості (30-і рр. XII – 40-і рр. XIII ст.).	8	11
11.	Монгольська навала.	8	12
12.	Галицько-Волинська держава (кінець XII – перша половина XIV ст.).	8	11
13.	Експансія іноземних держав в українських землях у XIV ст.	6	9
14.	Землі Русі-України під владою іноземних держав (XV – перша половина XVI ст.).	5	9
15.	Українські землі у державній системі ВКЛ та Королівства Польського.	6	7
16.	Проблеми соціально-економічного розвитку українських земель у XV – I пол. XVI ст.	6	9
17.	Українське козацтво на початку своєї історії (середина XV – I пол. XVI ст.).	5	9
18.	Кримський ханат у пізньосередньовічній історії України.	6	9
19.	Утворення Речі Посполитої і наслідки для України.	7	9
20.	Релігійне життя та конфесійні відносини в Україні-Русі.	7	7
21.	Соціально-економічний розвиток України-Русі під владою Королівства Польського.	7	9
22.	Козацькі війни 90-х років XVI ст. Військово-політична діяльність українського козацтва в I чверті XVII ст.	6	9
23.	Суспільно-політичні процеси та релігійне життя в першій пол. XVII ст.	6	9
24.	Загострення соціально-економічних суперечностей на українських землях. Козацькі повстання 20-30-х рр. XVII ст.	7	9
Всього		144	208

7. Індивідуальні завдання

Підготовка відповідей на запитання, опрацювання наукової літератури, визначення історіографічних проблем, робота та аналіз історичних джерел, написання інтерв'ю видатних осіб, створення візуальних нотаток, створення шкали часу (timeline) життя та діяльності історичних осіб, створення інфографіки, створення презентацій та тестів до теми, складання хронологічних таблиць, перегляд відео та їх аналіз, написання історичних розповідей від першої особи (від представників різних соціальних прошарків).

8. Методи навчання

В процесі навчання використовуються словесні методи: лекція, лекція-дискусія; наочні: демонстрація матеріалу за допомоги мультимедіа-засобів; практичні: контрольні роботи, тести, індивідуальні науково-дослідні завдання. Крім того, важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності студентів. Основними формами навчання є лекції, семінарські завдання, самостійна робота студентів.

В освітньому процесі використовуються елементи змішаного навчання, частину завдань

студенти виконують на платформі Moodle. У разі необхідності організації викладання дисципліни повністю в дистанційному режимі всі аудиторні заняття проводяться он-лайн з допомогою ZOOM, посилання на електронний кабінет розміщуються на сторінці курсу на Навчальному порталі безпосередньо перед лекцією або практичним заняттям.

9. Засоби діагностики результатів навчання

Основними формами контролю є:

- поточний - перевірка знань на семінарських заняттях, тестування, виконання самостійної роботи та індивідуальних завдань, ведення конспекту семінарів;
- проміжний – атестація;
- семестровий – екзамен.

Орієнтовні тестові запитання до екзамену

1. Назвіть Великого князя Литовського, який першим заволодів землями Русі-України в I пол. XIV ст.
2. Назвіть Великого князя Литовського, який очолював литовсько-руські війська в битві на Синіх водах.
3. Назвіть першого Київського князя з династії Гедиміновичів.
4. Вкажіть землі Русі-України, які були загарбані Великим Молдавським князівством у XIV ст.
5. Вкажіть землі Русі-України, які були загарбані Великим князівством Литовським у XIV ст.
6. Визначте дату і місце заснування католицького архієпископства на українських землях у XIV ст.
7. За час правління якого князя Великого князівства Литовського були ліквідовані найбільші удільні князівства Русі-України: Волинське, Київське, Подільське, Новгород-Сіверське (проведено централізацію влади)?
8. Розташуйте представників шляхетського стану Великого князівства Литовського таким чином, щоб першими були представники найбільш привілейованого стану.
9. Який прошарок селянства складав основний контингент робочої сили у великокнязівському господарстві?
10. Яка група селян вважається найчисельнішою у ВКЛ?
11. Чим найчастіше селяни-данники сплачували данину?
12. Який документ у ВКЛ запровадив спільні виборні шляхетські суди для магнатів і для шляхти за зразком системи земського судочинства в Польщі?
13. Кого можна вважати основоположниками автохтонної теорії генези українського козацтва?
14. Яким чином була побудована адміністративна і судова влада в запорозькому війську?
15. Кому належать перші свідчення про чисельність і побут запорожців на Томаківській Січі у 1575 р.?
16. Визначте причини підписання Люблінської унії для Великого князівства Литовського.
17. Період правління якого короля називають «золотим віком» Польщі: добою найвищого розквіту її політичної культури?
18. Визначте ім'я та прізвище відомого єзуїтського теолога, ректора Віленського університету, який у 1574 р. написав трактат «Про єдність Божої Церкви під одним Пастирем», що присвячувався князю Острозькому.
19. Як називався документ, підписаний у 1594 р. митрополитом Михайлом Рагозою та сімома владиками, в якому зазначались умови для здійснення унії?
20. Визначте останнього короля Речі Посполитої – представника династії Ягеллонів.
21. Визначте ім'я короля Речі Посполитої, що підписав універсал, в якому проголосив обов'язковими рішення Берестейського уніатського собору?
22. Скільки коштував рік навчання єзуїтському колегіумі?
23. Визначте церковного діяча, який на початку свого життя та в полемічних творах відстоював православну віру, а з часом став прибічником церковної унії.
24. Визначте дату видання Острозької Біблії?
25. Який документ закріпив право шляхти необмежено відчужувати свої маєтки?
26. Яка релігійна течія з'явилась на українських землях у 70-ті роки XV ст. і підготувала ґрунт для реформаційного впливу?

27. В якому році єзуїти розпочали свою діяльність на території Литовського князівства?
28. В якому українському місті з'явився перший єзуїтський колегіум?
29. В якому закладі було підготовлено та видано «Граматику доброглаголивого еллинословенського язика»?
30. Яку назву має перше повне видання всіх книг Святого Письма, перекладене на церковнослов'янську мову групою вчених під редакцією Герасима Смотрицького?

Післятестацийний моніторинг проводиться у вигляді ректорської контрольної роботи, що передбачає виконання тестових завдань на навчальному порталі МДУ.

10. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів вищої освіти

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно розв'язав усі завдання.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно розв'язав більшість завдань.
3	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно розв'язав половину завдань.
2	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно розв'язав меншість завдань.
1	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно розв'язав окремі завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарському занятті

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
0	відсутність на занятті з поважної чи неповажної причини; - відмова від відповіді на запитання за змістом теми
1	фрагментарне відтворення незначної частини навчального матеріалу; - відтворення менше половини навчального матеріалу; - відсутність правильної відповіді на додаткові запитання або відмова від відповіді на них.
2	демонстрація знань і розуміння основних положень навчального

	матеріалу з теми, правильна, але недостатньо обґрунтована відповідь; - відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак містить неточності.
3	демонстрація глибоких, міцних знань; - аргументоване використання набутих знань у нестандартних ситуаціях; - самостійний аналіз, оцінка, узагальнення навчального матеріалу; - повна та логічна відповідь на додаткові запитання за змістом теми.

Критерії оцінювання підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
25-30	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі завдання підсумкового контролю. Брав участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях.
20-24	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість завдань підсумкового контролю.
15-19	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину завдань підсумкового контролю.
10-14	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив меншість завдань підсумкового контролю.
1-9	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі завдання підсумкового контролю.

11. Засоби оцінювання: поточне оцінювання роботи на семінарських заняттях, стандартизовані тести; презентації результатів виконаних завдань, створенні тести, екзамен.

Розподіл балів, які отримують студенти

Вид роботи	Кількість годин	Кількість балів
Семінарські заняття	40	40
Самостійна робота	144	30
Екзамен	2	30
Підсумок	240	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою		Критерії оцінювання
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку	
90-100	A	відмінно	зараховано	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.
82-89	B	добре		Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.
74-81	C			Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.
64-73	D			задовільно
60-63	E	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Ноутбук, мультимедіа-проектор, ОС Windows, пакет Microsoft Office, ресурси Moodle, Zoom, тестові завдання, методичні рекомендації Романцов В.М. Історія України: Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. – Маріуполь, 2012.

13. Рекомендовані джерела інформації

Методичне забезпечення

1. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX ст. – К.: Либідь, 1998. – Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Borysenko_Volodymyr/Kurs_ukrainskoi_istorii_Z_naidavnishykh_chasiv_do_XX_stolittia.pdf
2. Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку XX століття. – К., 2009. – Режим доступу: <https://subject.com.ua/pdf/130.pdf>
3. Історія України / В.Ф. Верстюк, О.В. Горань, О.І. Гуржій та інші. Під ред. В.А. Смолія. – К., 1997. – Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/5-86248-127-3/5-86248-127-3.pdf>
4. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1998. – Режим доступу: <http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Jakovenko.pdf>
5. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К.: Критика, 2005.

Список рекомендованої літератури

1. Антонович В.Б. Очерк истории Великого княжества Литовского до смерти великого князя Ольгерда // Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. - К.: Либідь, 1995. - С. 622 - 743.
2. Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні – К.: Дніпро, 1991
3. Апанович О. М. Розповіді про запорозьких козаків. – К.: Дніпро, 1991.
4. Археология СССР. - Античные государства Северного Причерноморья. - М., 1984.
5. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России от водворения славян до уничтожения гетьманства. - К., 1993.
6. Баран В.Д. Давні слов'яни. — К., 1998 / Україна крізь віки. - Т.3.
7. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. - К., 1991.
8. Бойко І.Д. Селянство України в другій половині XVI - першій половині XVII ст. - К., 1963.
9. Брайчевський М. Конспект історії України. — К., 1993.
10. Верстюк В.Ф., Горобець В.М., Толочко О.П. Україна і Росія в історичній ретроспективі. Нариси в 3-х томах. – Т.1. Українські проекти в Російській імперії. – К.: Наук. думка, 2004.
11. Винар Л.Р. Козацька Україна. Вибрані праці /Редактор В.Степанков, упорядник А.Атаманенко. – К. – Львів – Нью-Йорк – Париж, 2003.
12. Голобуцкий В.А. Запорожское казачество. – К.: Госполитиздат УССР, 1957.
13. Голобуцкий В.О. Запорозьке козацтво. – К.: Вища шк., 1994.
14. Горобець В., Чухліб Т. Незнайома Клію. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба / Наук. ред. В.Смолій. – К.: Наук. думка. 2004.
15. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV - початок XVII ст.). – Львів, 2002.
16. Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды. - М., 1975.
17. Греков И.Б. Очерки по истории международных отношений Восточной Европы XIV - XVI вв. - М., 1963.
18. Грушевский М.С. Иллюстрированная история Украины. – К.: МПП «Левада», 1997.
19. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. - К., 1992.
20. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11т. - 12 кн. - К., 1991 - 1996. - Т. IV - VIII.
21. Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська Метрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. – Львів, 2000.Дмитриев М.В. Между Римом и Царьградом. Генезис брестской церковной унии 1595 – 1596 гг. – М., 2003.
22. Гурбик А.О. Волочна поміра на українських землях у складі Великого князівства Литовського в XVI ст.// Українській історичний журнал. – 1996. - № 4. – С.49-61.

23. Гурбик А.О. Еволюція соціально-територіальних спільнот в середньовічній Україні (волость, дворище, село, сябринна спілка). - К., 1998.
24. Давня історія України. — У 2-х кн. — К., 1994-1995., — кн.2.
25. Дворниченко О. Русские земли Великого княжества Литовского (до начала XVI века): очерки истории общины, сословий, государственности. - СПб, 1993.
26. Дорошенко Д.І. Нарис історії України в 2-х томах. – Т. I. – К.: Глобус, 1992.
27. Ефименко А.Я. История украинского народа. – К.: Лыбидь, 1990.
28. Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. — К., 1994.
29. Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та Національній Самосвідомості // Матеріали міжнародної наукової конференції. – К. – Запоріжжя, 1997.
30. Зубрицький Д. Хроніка міста Львова. - Львів: Центр Європи, 2006.
31. История Киева. В трех томах, четырех книгах. - Т. 1. Древний и средневековый Киев. - К. Наукова думка, 1982.
32. История Украинской ССР / Ред коллегия А.К.Касименко (гл. ред.), В.А.Дядиченко, Ф.Е.Лось, Ф.П.Шевченко, Ф.А.Ястребов. – Т.І. – К.: АН УССР, 1953.
33. Історія Львова в документах і матеріалах: збірник документів і матеріалів. - К.: наук. думка, 1986.
34. Історія України в особах: Литовсько-Польська доба. - К., 1997.
35. Історія українського війська. – Ч.ІІ. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1936 р. – Репринтне видання. – Бібліотечка журналу «Пам'ятки України».
36. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т. 1.
37. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. – Т. 2.
38. Історія українського селянства. Нариси в 2-х томах. - Т. 1. - К.: Наук. думка, 2006.
39. Козацькі січі (нариси з історії українського козацтва XVI – XIX ст.) – К., Запоріжжя, 1998.
40. Костомаров М. Галерея портретів. - К., 1993.
41. Котляр М. Русь язичницька. - К., 1995.
42. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. — К., 1998 / Україна крізь віки, Т. 5.
43. Котляр М.Ф., Смолій В.А. Історія України в життєписах. – К., 1994.
44. Кривошея В. Генеологія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. – К.: Стило, 2002.
45. Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні: Навчальний посібник. – У 3-х книгах. – Кн. 3. – Кінець XVI – середина XIX ст. – К.: Либідь, 1994.
46. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні держави Північного Причорномор'я. — К., 1998. / Україна крізь віки. — Т. 2.
47. Крип'якевич І.П. Історія України. – Львів: Світ, 1990.
48. Кром М. Меж Русью и Литвой: западно-русские земли в системе русско-литовских отношений конца XV первой половины XVI века. - М., 1995.
49. Лаврів П.І. Історія Південно-Східної України. – К., 1996.
50. Леп'явко С.А. Військово-політична діяльність українського козацтва в контексті міжнародних відносин (1561–1595). – К., 2000
51. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. - Чернігів, 1996.
52. Любавский М.К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. - С-П.б: Наука, 2004.
53. Магочій П.–Р. Історія України. – К.: Критика, 2007.
54. Максимович М.А. Исторические письма о казаках приднепровских // Киев явился градом великим. Вибрані українознавчі твори – К.: Либідь, 1994. – С. 191–220.
55. Мальченко О. Шляхетські наїзди у світлі маєткових актів кінця XVI – першої половини XVII ст. (Військовий аспект) // Київська старовина. – 1997. - № 3-4 – С. 94-113.
56. Мицик Ю. До історії повстання 1630: (повстання нереєстрового козацтва на чолі з Тарасом Трясилом) // Пам'ять століть. – 1997. - № 4 . – С.28-31.
57. Мицик Ю. Козацький край. Нариси з історії Дніпропетровщини XV – XVII ст. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. держ. ун-ту, 1997.
58. Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. — К., 1990. Пашуто В.Т. Внешняя политика Древней Руси. — М., 1968.

59. Однороженко О. Українська (руська) еліта доби Середньовіччя і раннього Модерну: структура та влада. - К.: Темпора, 2011. 422 с.
60. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. — К., 1994.
61. Полонська-Василенко Н. Історія України. - У 2-х Т. - К., 1992. - Т. 1: до середини XVII ст.
62. Прицак О. Походження Русі. — К., 1997.
63. Рапов О.М. Княжеские владения на Руси в X – первой половине XIII вв. — М., 1977.
64. Русина О.В. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. - К., 1998.
65. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. /Україна крізь віки. Т.6 -К., 1998.
66. Русина О.В. Українські землі у Московській зовнішній та внутрішній політиці XV – початку XVII ст. // Українській історичний журнал. – 1996. - № 4. – С.62-74.
67. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв.— М., 1982.
68. Савченко С. Єретичні рухи в Україні XVI – XVII ст.: забута проблема // Сучасність.- 2000 - № 2. – С.115-118.
69. Сахаров А.А. Дипломатия Святослава. - М., 1982.
70. Сергійчук В Українське козацьке військо в другій половині XVI – серед. XVII ст. – К., 1991.
71. Сергійчук В. Дмитро Вишневецький. К.: Україна, 2003.
72. Сергійчук В. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середині XVII століття. – К.: Україна, 1991.
73. Седов В.В. Восточные славяне в VI-XIII вв. — М., 1952.
74. Толочко П.П. Історичні портрети. — К., 1990.
75. Толочко П.П. Літописи Київської Русі. — К., 1994.
76. Третьяков П.Н. Восточнославянские племена. — М., 1953.
77. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — відп. ред. Ю.Ю. Кондуфор. — К., 1990.
78. Хорошкевич А. Русское государство в системе международных отношений конца XV – начала XVI века. - М., 1980.
79. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. — К., 1992.
80. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. - К., 1987.
81. Щербак В. Козацька верхівка другої половини XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. - № 5. – 3-12.
82. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. – К.: Видавн. дім «КМ Academia». – 2000.
83. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. – К.: Критика, 2002.
84. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст.: (Волинь і Центральна Україна) - К., 1993.
85. Academia. Terra Historiae. Студії на пошану Валерія Смолія : У 2-х кн. / відпов. ред. Боряк Геннадій ; упоряд. Блащук Світлана, Боряк Геннадій, Горобець Віктор, Кудряченко Андрій, Матях Валентина, Ткаченко Василь, Солошенко Вікторія, Ясь Олексій. Київ : Ін-т історії України Національної академії наук України, ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», 2020. Кн. 1 : Простори історії. 672 с.
86. Academia. Terra Historiae. Студії на пошану Валерія Смолія : У 2-х кн. / відпов. ред. Боряк Геннадій ; упоряд. Блащук Світлана, Боряк Геннадій, Горобець Віктор, Кудряченко Андрій, Матях Валентина, Ткаченко Василь, Солошенко Вікторія, Ясь Олексій. Київ : Ін-т історії України Національної академії наук України, ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», 2020. Кн. 2 : Простори історика. 656 с.

14. Політика навчальної дисципліни

1. Академічна добросесність здобувачів є важливою умовою для опанування результатів навчання за навчальною дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролю.

Дотримання академічної добросесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю

результатів навчання;

- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

МДУ виступає за дотримання принципів академічної доброчесності, тому обов'язково використовується сервіс з перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат – Unicheck, а також доступний безкоштовний сервіс, який здійснює перевірку на плагіат письмових робіт – EduBirdie <https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat> .

Порушенням академічної доброчесності, згідно із Законом України «Про освіту» (ст. 42 п. 4) вважається:

- **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та / або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- **самоплагіат** – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- **фабрикація** – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- **фальсифікація** – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

- **списування** – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- **обман** – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- **необ'єктивне оцінювання** – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Наведений перелік не є остаточно вичерпним і не охоплює всіх діянь, що можуть містити ознаки порушення академічної доброчесності.

За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до наступної академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (поточний, підсумковий контроль, залік, іспит тощо);

- проведення додаткової перевірки всіх робіт авторства порушника;

- позбавлення наданих МДУ пільг з оплати навчання;

- оголошення догани із занесенням до особової справи порушника;

- відрахування з МДУ;

- інші, відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних локальних актів МДУ.

Більш детально тут

Анкетування з академічної доброчесності:

<https://docs.google.com/forms/d/1VHzYkdFEGivtVl-dsENos1SCDRHfUpGia1YklgQK8j0/edit>

2. Здобувач має право на оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів згідно Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в МДУ.

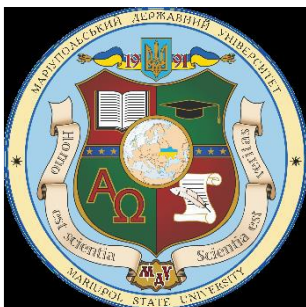
3. Участь в анкетуванні. Наприкінці навчального семестру здобувачам буде запропоновано заповнити анонімну анкету щодо якості викладання вивчених навчальних дисциплін.

Заповнення анкети є важливою для вдосконалення освітнього процесу та системи внутрішнього забезпечення якості освіти МДУ та дозволить оцінити дієвість застосованих методів

викладання та врахувати вашу думку стосовно покращення змісту навчальних дисциплін.

4. Неформальна освіта. Це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Здобувач вищої освіти, який виявив бажання щодо визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, звертається із відповідною заявою про визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, в цілому для навчальної дисципліни /змістового модулю /практичних завдань з навчальної дисципліни/ завдань з практики тощо для здобувачів вищої освіти, до деканату факультету, на якому викладається навчальна дисципліна. Процедура зарахування здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті МДУ.

15. Загальна інформація про навчальну дисципліну

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Назва навчальної дисципліни	Давня та середньовічна історія України
Освітня програма	«Історія», «Середня освіта. Історія»
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Кафедра, яка здійснює викладання	Історії та археології
Викладач ШБ, посада	Арабаджи Світлана Сергіївна, доцент кафедри історії та археології
Електронна адреса викладача	s.arabadzhy@mdu.in.ua, svitlana.arabadzhy.teaching@gmail.com
Консультації (дата, час, можливості онлайн консультування)	Понеділок кожного тижня, 13.30, каб. 207 (Історичний факультет) або онлайн (платформи Zoom, Viber)
Посилання на сторінку навчальної дисципліни на Навчальному порталі МДУ	http://moodle.mdu.in.ua/course/view.php?id=4233
Компетентності та програмні результати навчання	КЗ-2, КЗ-3, КЗ-4, КЗ-5 КП-1, КП-2, КП-3, КП-5, КП-6, КП-7, КП-8, КП-9 РН 2, РН 3, РН 5, РН 6 ПР 9, ПР 10, ПР 11, ПР 12, ПР 13

Семестр(и) вивчення	Обсяг (години/кредити)	Кількість аудиторних годин		Кількість, види індивідуальних завдань	Форма контролю
		лекції	семінар.		
1-й та 2-й	240/8	56	40	створення презентацій та тестів до теми, складання хронологічних таблиць, створення інфографіки та ліній часу	Екзамен

Завідувач кафедри

Володимир РОМАНЦОВ

Гарант ОП

Світлана НОВІКОВА

Гарант ОП

Наталя ШИПІК